

ÚJ ÉVI

NEMZETI SZINHÁZI

ZSEBKÖNYV

1870-dik ÉVRE.

KIADTÁK :

BCU Cluj / Central University Library Cluj

JAKAB ISTVÁN

ÉS

NAGY GYÖRGY,

A KOLOZSVÁRI DALSZINTÁRSULAT SUGÓI.

KOLOZSVÁRTT,

A BEF. FÖTANODA BETÜIVEL ST. J.-NÁL.

1870.

kolozsvári országos nemzeti színház

VÁLASZTMÁNY.

Elnök: Hidvégi gróf **MIKÓ IMRE.**

T A G O K:

Gróf Mikes János.

Pál Sándor.

Groisz Gusztáv.

Wendler Frigye

Gróf Lázár Miklós.

Gr. Eszterházy Káln

Nagy Elek.

Titkár: Sándor József.

Pénztárnok: Filep Sámuel.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NÉVJEGYZÉKE

a kolozsvári országos nemzeti színházi választmá
pártolása és **FEHÉRVÁRY ANTAL** igazgatása ala
dráma és dalmű társaságnak.

Igazgató: **Fehérváry Antal.**

Rendezők: { Fehérváry Antal.
Szilágyi Béla.
Takács Ádám.

Karnagy: Jákóbi Jakab.

Pénztárnok: Tóth József.

Karzati pénzszedőnö: Jakab Istvánné.

Ügyelő: Ürményi Lajos.

Színházi orvos: Dr. Salamon József.

Működő egyének betűrendben :

FÉRFIAK :

Baróthi Gábor.
 Barkó Károly.
 Barkó Lajos.
 Beczkoy János (*festő*).
 Bogyó Alajos.
 Dalfi Lőrincz.
 Dancz Ferencz.
 Erdélyi Sándor.
 Fehérváry Antal (*igazgató*).
 Hevesi János.
 Jákóbi Jakab (*karnagy*).
 Jakab István (*sugó*).
 Kantai József.
 Kassai Vidor.
 Korádi Gyula.
 Kovács Menyhért.
 Kőrösi Kálmán.

Körözi Lajos.
 Lenkei Gyula.
 Leövey József.
 Nagy György (*sugó*).
 Prielle Péter.
 Szabó Domokos.
 Szabó Mózes.
 Szelle Ádám.
 Szentkuti Mihály.
 Szép József.
 Szilágyi Béla.
 Takács Ádám.
 Tanner István.
 Török Károly.
 Török Miklós.
 Ürményi Lajos.
 Váradi József.

összesen 34.

N Ő K :

Barkóné — Eszter.
 Beczkoyné — Paulina.
 Dancz Nina.
 Daray Károlina.
 Fehérváryné — Nina (*Hollac*).
 Gerecsné — Liszka.
 Gombos Kata.
 Gombos Zsuzsa.
 Hubenai Fáni.
 Kassainé — Mari.
 Kovácsics Erzsi.
 Kőrösiné — Mária.
 Körözi Berta.

Kürti Ida.
 Nagy Borcsa.
 Papp Kornélia.
 Portik Eliza.
 Szász Ida.
 Szentkutiné — Lila.
 Szépné — Mátrai Laura.
 Szilágyiné — Róza.
 Szöcs Kata.
 Takácsné — Róza.
 Tannerné — Róza.
 Ürményiné — Julia.
 összesen 25.

Tánczmester: Jeszenszky Lajos.

Árpási Kati	} tánczosnők.
Árpási Lóri	
Bagyula Emma	
Barkó Póli	
Hyros Etel	

Gyermek-szerepekre: { Erdélyi Mariska.
Nagy Rózsa.

Szabók: { Varga János.
Fetés József.

Zenekar: Az itt állomásozó „Niederland” nevet viselő
cs. k. ezred zenekarából 24 egyén.

Világítást bérlő: Kalinka Vincze.

Világítók: { Körözi András.
Zágoni György.

Szerep kihordó: Karácson János.

Szinlaposztó és kellékes: Kertész József 2 segéddel.

Fodrász: Nedoroszték János.

Színház- és gépmester: Biró Antal.

Alsó diszitők: { Miháli István.
Szilasi Bálint.

Felső diszitők: { Bencze József.
Kecskeméti Elek.
Szász Ferencz.

Fűtő: Kauker József.

Szenpad őr: Lengyel Mihály.

Páholynyitóné: Biróné.

Előadások sorozata

1869 okt.

- 16-kán A falusiak. Eredeti vigjáték 3 felvonásban.
17-kén A csikós. Eredeti népszínmű, dalokkal 3 felvon.
Bogyó Alajos ujonnan szerződött tag első fellépte.
18-kán IV. dik László. Eredeti történeti dr. 5 felv.
19-kén A tévedt nő. Opera 4 felv.
20-kán Férj az ajtó előtt. Operette 1 felv.
A szép Galathea. Operette 1 felv.
21-kén Nőuralom. Eredeti vigjáték 3 felv.
23-kán Ubryk Borbála. Eredeti dráma 4 felv. **először.**
24-kén Ubryk Borbála, **másodszer.**
25-kén Két anyós egy helyett. Vigjáték 1 felv. Matrózok,
a földélzeten! Operette 1 felv.
26-kán Az alvajáró. Opera 3 felv.
27-kén Ubryk Borbála **harmadszer.**
28-kán Reggeli előtt. Vigjáték 1 felv. **először.**
A mekkai basa. Operette 2 felv.
29-kén A rosszúl őrzött leányok. Vigjáték 3 felv.
30-kán A zsidó hölgy. Opera 5 felv.
31-kén A zsidó honvéd. Eredeti népsz. dalokkal 3 felv.

November.

- 1-én A koldusnő. Dráma 5 felv.
2-kán A zarándokok. Vigjáték 3 felv.
4-kén Gerolsteini nagyhercegnő. Operette 4 felvon. és
markotányos táncz.
5-kén Troubadour. Opera 4 felv.
6-kán A fehér ruhás nő. Színmű 5 felv.
7-kén A király házasodik. Eredeti vigjáték 4 felv.
8-kán Diszelőadás. Bánkban op. első felvonása, Falusi la-
kodalom 1 felv. és Hunyadi László 3-dik felv.

- 9-kén Letorieres vicomte. Vigjáték 3 felv.
10-kén Süketnek kell lenni. Vigjáték 1 felv. **először.**
Eljegyzés lámpafénynél. Operette 1 felv.
11-kén Ernáni. Opera 4 felv
12-kén A tudós nők. vigjáték 3 felv. **először.**
13-kán A mézes hetek után. Vigjáték 1 felv.
Tíz leány s egy férj sem. Operette 1 felv.
14-kén A lelencz. Eredeti népszinmű 4 felv.
15-kén A fény árnyai. Eredeti dráma 5 felv.
16-kán A szép molnárnő. Vigjáték 1 felv.
Prasser bűvésze.
17-kén A velencei kalmár. Dráma 4 felv.
18-kán Legjobb az egyenes út. Vigjáték 1 felv.
A pajkos deákok. Operette 1 felv.
19-kén Hunyadi László. Eredeti történeti opera 4 felv.
20-kán Az új Jeruzsálem Szinmű 3 felv. **először.** Takács-
Ádám jutalomjátéka.
21-kén Dunanan apó és fia utazása. Operette 4 felv.
22-kén A békebontó. Vigjáték 4 felv.
23-kán Rigolettó. Opera 4 felv.
24-kén A gonosz nyelvek. Szinmű 5 felv.
25-kén Korona és vérpad. Dráma 5 felv.
26-kán A mai férfiak. Vigjáték 4 felv.
27-kén A bűvös vadász. Opera 4 felv.
28-kán Mi atyánk Isten. Eredeti szinmű 3 felv. **először.**
29-kén Becsületszó. Eredeti vigjáték 1 felv.
Choufleuri úr otthon lesz. Operette 1 felv.
30-kán A plébános szakácsnéja. Bohózat dalokkal 4 felv.
először.

December.

- 1-én Lucia. Opera 3 felv.
2-kán Áldozat. Eredeti dráma 5 felv. Vörösmarti évfor-
dulati halála emlékére.
3-kán A szép Heléna. Operette 4 felv.
4-kén Lázár, a pásztor. Dráma 5 felv. Prielle Péter
jutalomjátéka.

- 5-kén A plébános szakácsnéja. Bohózat, dalokkal 4 felv.
6-kán Romeo és Julia. Szomorujáték 5 felv.
7-kén Norma. Opera 3 felv.
8-kán Huszár-csiny. Eredeti népszinmű, dalokkal, huszár toborzó tánczezel, 3 felv. Tannerné jutalomjátéka.
9-kén Mari, egy anya a népből. Dráma 6 felv.
10-kén Troubadour. Opera 4 felv.
11-kén Tündér ujjak. Szinmű 5 felvonásban. Szép-Mát-ra y Laura jutalomjátéka.
12-kén Hinkó, a hóhér-logény. Szinmű 6 felv.
13-kán Gerolsteini nagyhercegnő. Operette 4 felv.
14-kén Seraphina. Szinmű 5 felv. **először.**
15-kén A tévedt nő. Opera 3 felv.
16-kán Kalmár és tengerész. Eredeti dráma 4 felv. Cz a k ó Zsigmond évfordulati halála emlékezetére.
17-kén Süketnek kell lenni. Vigjáték 1 felv.
A szép Galathea. Operette 1 felv.
18-kán Mária Magdolna. Szomorujáék 3 felvon. **először.** Fehérváry Antalné, Hollai Nina jutalomjátéka.
19-kén A szép szőke Duna. Látványos szinmű 3 felvon. **először.**
20-kán Mártha. Opera 4 felv.
21-kén Kesztyű és legyező. Vigjáték 3 felv.
22-kén A párisi élet. Operette 5 felv. **először.** Az 5-dik felvonásban polkatáncz: Bagyula Emma, Árpási Lóri, Hyros Etel és Jeszenszky Lajos által.
23-kán A párisi élet. Operette 5 felv. **másodszor.**
24) } Karácsoni ünnepek miatt a színház zárva.
25) }
26-kán Parlagi Jancsi. ered. népszinmű 3 felv.
27-kén Orpheus az alvilágban. Operette 4 felv.
28-kán Veszedelmes nagynéne. Vigj. 4 felv.
29-kén Nabuchodonosor. Opera 4 felv.
30-kán A plébános szakácsnéja. Bohózat dalokkal 4 felv.
31-kén Molnár és gyermeke. szomorujáték 5 felv.

Egy palaczk önéletrajza.

— Kock Páltól. —

Minthogy ötven éves vagyok s koromhoz képest igen kicsiny; de sokat tapasztaltam, sok kézen mentem keresztül és sok gazdám volt!... Tündököltem a legelsők között s néha az utolsók közé is keveredtem. Gyakran voltam büszke a nemes fehér borra, melyet tartalmaztam, máskor lőrém miatt pirultam; az élet változandóságain keresztül-estem s így nem állhatok ellent ama hő kívánságomnak, hogy élettörténetemet el ne beszéljem, azon reményben, hogy társaimnak ez által hasznos példát nyujtok.

Apám kezéből kikerülve, kereskedő birtokába jutottam, ki szépen szalmába csomagolt s egy nagy városba, a borkereskedőhöz küldött; ez megtöltött saját készítményével.

Sokan valánk s ámbár egy- s ugyanazon folyadékot tartalmaztuk, különböző pecséttel bélyegezték meg. Én zöldet kaptam s e kitüntetés következtében bizonyos ünnepestély alkalmával uram asztalára kerültem. Láttam itt tánczot, hallottam hahotát, de nem sokára kiürítettek s a pityizálók egyike megvetéssel dobott el magától. Így léptem a világba; a mint láthatják — szilárd testalkatsal. Ezután újra megtöltöttek ugyanoly borral, csakhogy más pecséttel láttak el s eladtak egy fiatal leánynak, kinek atyja betegen feküdt. Szegény napszámos volt az, ki csak nagy-ritkán vett elő. Hosszú ideig epedtem nála egy öreg szekrényben s gyakran kívánkoztam első gazdám pinczéjébe. Végre kiürültem; de a szegény napszámosnak nem volt pénze, hogy újra megtöltessen, hanem a helyett meghalt.

A napszámos fősvény hitelezőjének kezére kerültem, ki az ócska bútorokkal együtt eladott egy részeges hordárnak. Gazdám mindennap megtöltött lőrével, este aztán dalolva úritett ki. E víg élet azonban rövid ideig tartott.

Innét egy gazdag borismerő kezeibe kerültem, ki pompás nedüvel töltötte meg keblemet. Mily büszke vol-

tam e kitüntetésre!.. Hej! kedves pajtások, „hiuságok hiúsága s minden csak hiúság!“ Gazdám gyakran meg-megnézegetett, de soha sem adott fel asztalára, tartalmam igen finom s nem köznapi használatra volt szánva! Húsz évig tespedtem e szomorú állapotban, átkozva becses tartalmamat, mely miatt napvilágra nem jöhetek. Új gazdám a halál szintén elragadta. Harmadnapra örököse sietett engem az asztalra tétetni s míg nagybátyja húsz évig tartogatott, barátai most dalolás közt üritettek ki. Az igaz, hogy felséges bókokat kaptam; de ez már nem érdekelt úgy, mint egykor, s föl sem vettem a dicséreteket, melyekkel elhalmoztak. Nemsokára ezután egy limonádkészítő birtokába kerültem, ki elég merész volt sörrel tölteni meg! Megvallom, e sértés érzékenyen fáj; lelkem boszuért kiáltott. Kilöktem dugaszomat. S mi történt? Megtöltöttek erre almaborral! — Némán türtem ezúttal sorsomat, tartva új megaláztatástól.

Bizonyos napon megvett egy kis virágcsináló lányka kedvese számára, s ekkor tapasztaltam először, hogy az egyszerű italok sem megvetendők. Hogy kedveskedtek, hizelegtek egymásnak! Lassanként elfogyaszták tartalmamat s e közben a lányka oly mulattató, oly víg, oly odaadó, — kedvese oly szerelmes, oly olvadékony lett, hogy savanyú almaboromat nektárnak képzelték. Víg estély, melyen e boldogság tanúja voltam, azóta hányszor megsirattalak!...

Végre egy gazdag bankárhoz jutottam; ez kitűnő burgundival töltött meg. Gyakran kiüritettek s újra megtöltöttek s mindig lakomákon szerepeltem. Körültem minden fényt és pompát lehelt... csak az egyszerű estély boldogsága hiányzott.

A sors nemsokára egy játékos kezei közé dobott; mily szomorú helyzet! — Ez néha borral, rendesen pedig vízzel, a szerencsehajhász gyermekeinek egyedüli italával töltött meg. Végre ezen gazdámtól is elváltam s egy vén házmesterné birtokába kerültem. Ez megtöltött pálinkával s a városrész nénémasszonyaival terécselve, gyakran emelt ajkaihoz. Itt elég vigan folytak napjaim, hallottam min-

dennap egy-egy kis mendemondát, miglen bizonyos napon asszonyom, ki kissé mélyebben nézett fenekemre mint rendszeren, midőn a szekrénybe akart zárni, az asztal sarkához koccintott s eltörtem! — Önök tudják kedves olvasóim, hogy a mi sebeink nem szoktak behegedni; de hogy mégis egészen hasznavehetetlen ne legyek, megtöltöttek lámpaolajjal. Ily állapotomban vártam pályám végét. Viharos volt az! — Fordítsátok történetemet hasznatokra pajtások s vigyázatok magatokra, hogy a dicsőség fénye el ne szédítsen. Soha sem feledem el, hogy legboldogabb akkor voltam, midőn almaborral voltam megtöltve!

M. J.

A koldus leány.

(Beszély.)

Rajnavidéki Bajorországban születtem. Atyám báró volt, a miben semmi különös sincs; hanem bárói javadalommal nem birt, a mi már egy kicsit különös. Azon szép álm határain állott, melyet ifjuságnak neveznek, midőn a végzet egy kereskedő leányával hozta őt viszonyba, ki jelentékeny vagyonnal birt. Azon osztály előitélete, melyhez tartozott, nem igen akadályozá őt, hogy kezét megkérje. Azon osztály pedig, melyhez anyám tartozott, ez ajánlatot szívesen fogadhatta. A házasság különben boldog lett. Anyám a legkedvesebb jellemű volt s oly szépséggel birt, minőt keveset lehetne találni; e kettő özszeolvadása atyámat féltékeny férjjé tette. E házasságnak gyümölcse egyedül én voltam, kit tizenkét éven át az életnek egyetlen fellege sem háborita. Atyám meghalt, mi anyámra nézve végtelen nagy csapás volt. Vigasztalását irántam tanusított szeretetéből meritette s elhatározva, hogy özvegy marad, életét egészen nevelésemre szentelé.

Egy gyöngye, magányos nőre nézve egyetlen fiának neveltetése nagy feladat. A mi jellememet illeti, anyám ebben meglehetősen megnyugodott; a mi pidig a többit

illeti, jó adag latin és görög szót tanultam meg könyv nélkül. Ez első eredmény büszkévé tévé őt s jövőmre nézve igen szép reményeket táplált, s bár az elválás nagy önmegtágadásába került, mégis elküldött engem a heidelbergi egyetemre.

Tudományos szakot választanom jogomban volt, s kellett is választanom: mert atyám tékozlása s fényűzése anyám vagyonát is jelentékenyen csökkentette. Nemesi czimerem a katonai pályán leendő előléptetésemre utat nyitott volna, hanem ezt anyám könnyei meg nem engedték. Egy ideig az orvosi és ügyvédi pálya közt ingadoztam, míg végre ez elsőre szántam magam.

Heidelbergben keveset dolgozva s sokat mulatozva, öt évet töltöttem. A szünidőket minden évben anyámnál töltém s dicséretemre mondhatom, ezek valának legédesebb napjaim. E békés légkörben elvontam magam a diák-élet vad kicsapongásaitól és édes anyámat soha sem hagytam el a nélkül, hogy magamat mind testileg, mind erkölcsileg jobbnak ne éreztem volna. Az 5-ik év augusztus havában a tudori kalapot elnyertem. Mily öröme volt anyámnak, ki, hogy tételeim megoldását hallja, Heidelbergbe jött! Másnap letette a gyászt.

Vidáman és boldogan tértünk vissza kis városkánkba s kedves, drága lakunkba. Egy reggel belép hozzám anyám s minden ellenkezésem daczára minden papírját, mely vagyonát képezé, asztalomra rakta. Elfogadni nem akartam s ellenvetém, hogy e vagyon egyedül tőle származik, azért annak kezelése őt illeti; mitsem segített! Én nem is sejtítém, hogy e rakhely reám nézve még veszélyes is lehet.

A városnak előbbkelő embereinél hivatalos látogatást tettem s miután nevemet és orvosi címemet egy rézlemezre kimetszetém, s ajtómrá szegeztetém, kedélyesen várakoztam látogatókra. Türelmemet megőrzém, s a kénytelenséget is hasznomra fordítva, még szorgalmasabban kezdtem tanulmányozni, mint annak előtte. Egy év leforgása után a gyakorlati tétlenség miatt untam magam s ugyszólván fáradt voltam s elkeseredett a gyűlölet miatt, melyet irán-

tam földieim tanusítottak. Jogtalanság! mintha bizony csak egy huszonöt éves orvosban lehetne bizalmat helyezni! Egykor egy hírlapban olvasom, hogy a szomszéd állam nagyhercegének udvari kórodájában egy hely megürült. Anyám beleegyezéssel pályáztam ez állomásra, s mivel vizsgálataim kimenetele rám nézve kedvező volt, azt el is nyertem. Hogy anyám elkisért s egyenlő érzetek fakadtak keblünkben, magától értetik. G . . . városában igen hamar otthonosak lettünk; anyám mihamar egy kellemes kört szerzett magának, én pedig, foglalatosságaim között boldog s havonkint száz forintot keresve, állásommal eleinte meg voltam elégedve.

E beszély eddigelé semmi érdekest nem mutat föl s kérdezhetné valaki, hogy tulajdonképen minek is irom én azt? Hanem majd jövők én oly jelenetekhez is, melyek érdekesek s melyekből tanulság fog kifolyni, s talán nem egészen haszonmerítés nélkül. Volt G . . . városban egy játékbörze, melynek jövedelmét a nagyherceg húzta, mely bevételének nagy részét képezé. Ifjuságom a bolondságoktól nem volt ment, hanem a játékot soha sem szerettem. Egykedvűen néztem azért azon házat, melyben a század elejétől fogva anynyi szép vagyon veszett el, s ez intézet iránti egykedvűségem oly foku volt, hogy nyolcz hónapig még csak eszembe sem jutott annak termébe lépni.

Egy barátom, régi egyetemi tanulótársam, volt az, ki ezt nekem főlemlité; hányszor megátkoztam! Pár napot G . . . ben akart tölteni; s mivel utiköltségeit nyereséggel akarta fedezni, elvezetett a zöld asztalhoz. A pandämoniumba titkos borzalommal léptem be s öszsze kellett magamat szednem, hogy hidegvérűségemet ismét visszanyerjem. Meg kell azonban vallanom hogy első pillanatra sem a játszó, sem a helyiség nem gyakoroltak rám rossz befolyást. A szobák pazarúl és fényesen valának kivilágitva; a termen át finom csoport hullámozott, vagy a zöld asztal körül állott; jeles zenekar játszá a zenészet legujabb remekeit, s az ablakokon át karöltve az éj üde legével májusi virágillat áramlott be.

Hanem a fény és divat az örömök e palotájában csodahatásaikat csak szemfényvesztésképen gyakorlák; az azzó nyugtalanság, mely minden arcra rá volt írva, a szemek hirtelen felvillanó pillantásai, az időről-időre boszusan öszszeszorított ajkak, mind azt mondák az idegennek, hogy gonosz helyen van; az asztalokon guruló arany pengése s a bankjegyek susogása, melyeket reszkető kezek ronggyá téptek, még világosabban nyilvánítá, hogy játékra van szükségünk. Barátom egy ideig változó szerencsével játszott, azután a szerencse bő ere nyílt meg számára. A kisértetnek én is engedék s ugyanazon tételeket tettem, melyeket ő. Nyertem. Az őszszeg nem megvetendő volt; hanem a szerencsétlenség sem maradt el, a játék ördöge kezei közt tartott.

Éjfél körül hazatértünk; barátom a legboldogabban, mert az őszszeget, négy-ötszáz forintot, melybe utazása került, szépen kikerekítette, én a legszomorubban. Barátom nagy öröme e felhőt nem oszlatá el s nem is tudtam addig elaludni, míg önmagamban meg nem esküdtem, hogy többé játszani soha sem fogok. Az eskü szépen volt kigondolva, de nem szépen megtartva. A körülményeket, melyek engem utoljára szenvedélyes játékosá tettek, nem vázolhatom Anynyi önuralmam mégis volt, hogy anyámmal mitsem tudattam s elpalástoltam anynyira, hogy a legtávolabbról sem gyaníthatá, mennyire jutottam már én. Ha tudta volna, talán jobb lett volna! Én mindig tiszteletteljes félelemmel viseltetem iránta; az ő szavai, kérelmei talán gyógyulásomat eredményezhették volna. — Szobám a folyosóra nyílt, s így az éjnek bármely órájában észrevétlenül jöhettem haza; ha pedig az izgatottság, mely egy játékos életéből kimaradhatlan, nyomokat hagyott arczomon, igen könnyű volt öt folytonos elfoglaltságom, vagy a kóroda betegek szivrázó tekinteteinek emléke által elámitanom s megnyugtatnom.

A mitől féltém, megtörtént. A nyereséget felülmulta a veszteség. Minden megtakarított vagyonom a játékterembe vándorolt; vesztettem. Adósságokba vertem magam; miu-

tán pedig egy évi járulékomat is fölvettem, s egy napon azon értékpapírok egyikét vettem elő, melyek anyám egyedüli vagyonát képezték, s elvittem a jegyzőhöz. Roszabbnak tartanám magam, mint vagyok, ha meg nem vallanám, miszerint e lépés nagy önmeggyőzés és nehéz küzdelmembe került. Az összeg, melyet az értékpapírért kaptam, jókora volt, két nap alatt mindamellet elűszott. A második darab papírt is e sors érte; s már csak egy maradt; eladtam, mint a többit, mihez még hozzá kell tennem, hogy el is vesztettem.

Ez utolsó veszteségnél a láz, mely eddig űzött, megszűnt; gonosz tettem egész borzasztóságában állott lelkem előtt; néma levertség vett rajtam erőt. Anyám észrevette; mivel azonban búskomorságomat egészen más, a női szívhez közelebb eső okokból származtatta, gyöngéd részvételével halmozott el; szeretetteljes szavai mindmegannyi kardok valának, melyek szívemet verék át. „Anyád tönkre van téve!” — ismétlé lelkiismeretem szünet nélkül. — „Ő talán a legvégsőre van hozva. Szobaleányt többé nem tarthat, csinos szobában nem lakhat, ablakában virágokat nem ápolhat, a színházba, ha kedvencz dalművét éneklik, nem mehet!” Mikép valljam be neki bűnömet?

Kétségbeesésem egy véghatározatra birt, mely bűnösebbé tett, mint annak előtte voltam, hanem azon lehetőséget is föltételezé, hogy minden a régi kerékvágásba tereltetik. Meg volt még anyámnak háza, melyben szülővárosomban laktunk; azon gondolattól, hogy eladom, vissza borzadtam; utoljára e lépésre is elhatároztam magamat. Ara négyezer forint volt, mely kezeimhez jutott. E pénzösszeg megpillantása régi szenvedélyemet uj erélylyel korbácsolta fel.

Pár napig gondolkoztam a betevések számán és özsze-
gén; miután pedig naplómba jegyzém, egy este azon leg-
bensőbb [meggyőződéssel indultam hazulról a játékházba,
hogy a börzén elvesztett özszeget ismét vissza fogom
nyerni mind. Mily különbség ez és azon éjszaka közt,
midőn először játszottam. A saison akkor vette kezdetét;

gazdag idegenek jöttek minden felől; a játékosok semmi-nő betevéstől sem ijedtek vissza. Ma a saison már vége felé járt; a gazdag idegenek majd mindnyájan eltávoztak, virágok, ékes nők, zene sehol; a játékház puszta volt. Mivel ez éj határozott s végzetteljes befolyással volt egész életemre, nem csoda, hogy minden csekélységre így emlékszem. A leghidegebb és legszomorubb novemberi éjek egyike volt az, minőt csak képzelní lehet; a puszta utczákon metsző szél kergeté az első hópolyhéket. Siettem, mivel az idő már éjfél körül járt. Azon pillanatban, midón a játékházba léptem, annak kólépcsözetén egy rongyos ruhába öltözött női alakot láttam, mely kiterjesztett karokkal kért alamizsnát. Mozdulatlansága- és hallgatagságán megütödvé, lehajoltam, hogy közelebről megnézzem; aludt. Szépnek és fiatalnak látszott. A szegény gyermek bizonyosan azért választotta e helyet, hogy a játszó k részvétét felköltse; a fáradság és hideg végre álmoossá tevék s elaludt, midón kezét kinyujtá.

Sietnem kellett, hogy megkezdjem játékomat, melynek sorsom felett kellett határoznia: mindamellott részvétől indittatva s a szegény leányka szépsége és helyzete által vonzatva, állva maradtam. Az uteza sötét volt, s a felhők mögé rejtett hold gyér világosságot sem terjesztett. Finom, márványfehér halántékairól gyönyörű szöke haj függött alá, mely arcának valami leirhatlan gyöngédséget kölcsönzött: szemei be voltak esukva, hanem metszetük nagysága- és szabályosságából következtetni lehetett, hogy elragadók valának. Vonásai mindenesetre szomorúság és nélkülözésre mutattak, a fájdalmas kinyomatot azonban az álom gyöngéd befolyása megszelidité, megenyhité, mi arcának égi nyugodtságot kölcsönzött. A koldusnő tizenhat, legfeljebb tizenhét évet számlálhatott. Alkata kicsinynek látszott: ruházata szegény, de tiszta volt s boldogabb időknék látszott nyomait viselni.

A játék szívetem még nem minden gyöngéd érzelem előtt zárta el. E szépség, ez ártatlanság és e nyomor szemléletére egy könyecsepp szivárgott szemembe. A gyer-

mek egyszerre megmozdult, én hallgattam. „Anyámnak, anyámnak!“ mondá álmosan. Zsebemből egy aranydarabot vettem elő s kezébe tettem, azután pedig rohantam a házba; a jó bánásmód — a játékosok balhiedelme szerint — áldást hoz.

A játékterembe léptem, s miután új kör vette kezdetét s naplómát megnéztem, elkezdtem játszani. Megfogadtam, hogy semmit sem tévesztek szem elől, [mi a számítás és okosságra nézve előnyös: fogadalmamhoz nem voltam hűtelen, s kezdettől fogva végig nem engedtem magamat a szenvedélytől elragadtatni. Első tevésém eredménye szép reményeket csepegtetett belém; nemsokára azonban megfordult a szerencse kereke. Vesztettem, vesztettem hasonlíthatlan szerencsétlenséggel; négyezer forintom egy óra alatt eltűnt.

Nyugodtan keltem fel; hanem midőn az ajtó felé mentem, lábaim inogtak s körmeim mellemet vérig felkarcolták. A ház elé mentem. A hideg levegő, mely arczomat érinté, véretem ismét keringésbe hozta. Ajkaimról a kétségbeesés kiáltása s a düh átka tört elő; az öngyilkosság eszméje merült fel lelkem előtt, s pillanatig küzdöttem önmagammal. A folyó közel volt s én el voltam határozva, hogy beleugrom. Már a habokban láttam magam, midőn a leánykába botlottam, kinek az imént alamizsnát adtam. Még mindig aludt s helyzetét nem változtatá; az arany, melyet én adtam neki, most is kis fehér kezében ragyogott.

Szivembe pillantottam; életem leggonoszabb tétéhez közeledtem, melynek megvallása valóban kínos. — Megloptam anyámat, ez gonosz volt; de ez csak hagyján! megloptam a szerencsétlen gyermeket, ki előttem aludt. Megloptam: visszavettem tőle az aranyat.

A leányka az adományt észre nem vette; azt sem tudta, mikor loptam el. — „Anyámnak!“ rebegé még, midőn ujjam kezét gyöngén érinté. Hogy fel ne költsem, csendesen mentem fel a lépcsőn s a terembe léptem.

Midőn az asztalhoz léptem, a bank-adó épen e szava-

kat mondá: „Le jeu est fait. Messieurs!“ Aranyomat az asztalra dobám, anélkül, hogy valami meghatározott számra gondoltam volna. Egy pillanat múlva a teke e számjeggyel jelzett mezőre gördült. A bank-adó harminczhat darab aranyat dobott markomba. Ezeket pirosra tettem; a szín kijött. Tettem páratlanra; kijött a tizenhármás. Én, eszméletemnek többé nem ura, játszottam, mint egy eszelős; nyertem. Minden húzásnál mormogást s kaczagást hallottam körülém; hasztalan figyelmeztetések. Dühösebben és dühösebben játszottam, s dühösebben és dühösebben nyertem. Az arany és bankjegyek egész halmot képeztek előttem nem sokára. „Többet nyer, mint százezer forintot!“ mondá egy hang mögöttem, mely szavak hidegvérüségemet ismét visszahozták. — Ez több volt, mint a menyinyit elvesztettem. Örömtől reszkető kézzel raktam össze a pénzt s mentem, a bank-adónak legnagyobb bámulatára.

Midőn az ajtót kinyitám, a koldusnő emlékezete merült fel lelkem előtt. Az aranyat uzsorás kamattal akartam neki visszaadni, hanem már nem volt ott. Hasztalanul kerestem őt minden utcán; azért azon oktalanságra vetemedtem, hogy a játékházba ismét visszamenjek s a kapusnál kérdezősködjem utána. A kapus nem is látta s a képre, melyet leirtam, nem is emlékezők. Fáradtság- és izgatottságtól egészen megtörve, hazatértem, hol rögtön elaludtam.

Következő napon a kórodában szolgálatokat kellett tennem. Későn keltem föl, s akkor is, a helyett, hogy oda mentem volna, anyámhoz siettem.

— Mi bajod neked, hogy te nem vagy a kórodában, talán csak nem vagy beteg?

— Nem! — felelém, — hanem ha te megengeded, lemondásomat beadom, s visszatérünk a mi hazánkba.

— Mit jelentsen ez?

Térdre vetém magamat anyám előtt, s kérő helyzetemet nem változtatva, mindent megvallottam neki. A legjobb szívü anya ajakáról legcsekélyebb szemrehányást

sem hallottam. Ő csak elérzékenyülést s részvétet ismert. Szavaim könnyeit és sohajait is elfojtották.

— Ne beszéljünk többé erről, a megvallott bűn már meg van bocsátva. A mi lemondásodat illeti, egy nézetben vagyok veled; nem azért azonban, mintha azt hinném, hogy a játék ismét el fog csábítani, hanem mint játékos rossz színben tűnhetnél fel, s a bizalmat többé nehéz volna megnyerned: nekünk a várost el kell hagynunk.

— Mielőtt azonban elhagynók, te, anyám, fogsz nekem segíteni, ama szegény leánykát fölkeresni

— Ő nagy ajándéokra érdemes: részemről mindent el fogok követni.

S ezzel könyvek között ölelé meg fiát.

Még ugyanazon napon a rendőrséghez mentem s a koldus-leányt a nélkül, hogy érdekeltségem okát kijelentém, leírtam, s a rendőr buzgalmát ajándékok ígérese által igyekeztem fokozni. Két hoszszu hét folyt el, a nélkül, hogy czélt értem volna. Nem találhattam, nem láthattam többé ama szegény leánykát, kinek vagyonomat s életemet köszönhetém, s ki iránt szent kötelességem volt. Ha meg nem találom, soha sem leszek boldog! Így fokozódtak gondolataim a koldus-leányt érdeklőleg. Azon vágyra, hogy őt ismét feltaláljam, talán nem kis befolyással volt a visszaemlékezés, szépsége, gyermeki s megható szendéségére.

Egy napon, midőn kedvetlenül tértem haza, anyám előmbe sietett s mondá: Kedves fiam, azt hiszem, hogy a kit keresünk, megtaláltuk. S a nélkül, hogy további felvilágosításra időt venne, egy szolgálónak, ki egy, mindenemű élelmiszerekkel megrakott kosarat tartott, intett, s mindkettőnket elvezetett. Az uton elbeszélé, hogy két nőhöz vezet, kiknek egyike özvegy, másika ennek leánya; ez gyermeke, amaz pedig neje volt egy elhalt altisztnek, ki őket egészen vagyontalanul hagyta. Az anya veszélyesen beteg, a leány éjjel és nappal varrogat, hogy a szükségleteket megszerezze. Szomszédai szépsége és erényének dicséretében kifáradtak.

A külvárosba érkezve, anyám egy szegény ház sötét folyosójára lépett s egy még sötétebb lépcsőn ment fölfelé. Egy fehérre meszelt, függönyök, butor és tüznélküli szobában, egy ágy mellett, melyben a haldokló nő feküdt, első pillanatra megismertem a fiatal leányt. Az ágy előtt térdelve, anyjának egy kis fahéjvizet nyújtott, mint egyedüli orvosszert, mely rendelkezésére állott.

— Ez az ugy-e? — susogá anyám fülembe.

— Igen, igen, anyám!

— Akkor jól van!

Az ágy felé közeledtünk. Mig én az anyával beszéltem a fiatal lány ismét bátorságot vett magának. Első pillanatra úgy látszott, hogy a beteg még sincs egészen a végsőkön, s ezt mondám is; hanem ő fejcsóválva felelé:

— Orvos ur, tizennégy nap előtt még megmenthető lettem volna, hanem akkor orvosszerekre pénzünknek kellett volna lenni, mi pedig anynyival is alig birtunk, hogy mindennapi kenyerünket megszerezzük. Leányomat három este egymásután küldtem koldulni. A világ kemény szívé, soha sem hozott semmit. Végre az isten jósága részvételtjes sziveket hoz; szerencse ez leányomra nézve, ki ez által az életben talán támogatást nyer; hanem számomra már késő. Rajtam többé segíteni nem lehet.

E szavak villámcsapásként hatottak rám, e szavak engem e nő haláláért felelőssé tettek. — Ne csüggedjen! — mondám. — Állapota nem oly veszélyes, mint gondolja.

A felelet gúnymosoly volt.

— Nincs nekem szükségem orvosra, hanem papra; hivasson ön egyet.

Borzasztó végzet! A nő igazságot mondott. Meghalt, nekem köszönetet s áldást mondva; pedigátkozhatott volna, és valóban jogosan.

A leányt anyám magához vette s vigasztalni igyekezett. Lemondásomat beadtam, s miután hazánkba leendő utazásunkra minden előkészületek megtétettek, Gertrud is — így hívták a koldus-leányt — beleegyezett, hogy minket követni fog. Első kétségbeesése megenyhült; mind-

Amellett egész lényén leirhatlan gyász, szomorúság és bánat ömlött el. Anyám jótéteményei nem estek hűtelen földre; Gertrud minden nap újabb és újabb bizonyítékait adá gyöngéd szeretete- és irántunki ragaszkodásának, s mi napról napra mindig jobban vonzódtunk e kedves lényhez.

Ő ellenben szemlátomást nem érezte magát jól.

Arcza halvány lett és szemei a kedvetlenség s csüggeség kinyomatát vették föl. Ez állapotnak testi oka nem lehetett: anyám erkölcsit keresett, s a barátnő és jóltevő tekintélyével igyekezett Gertrudot odavinni, hogy őt bizalmasával megajándékozza. Így, mintegy kényszerítve, elmondá anyámnak, hogy még atyja életében ismert ő egy fiatal embert, ki kezét akarta elnyerni, fősvény s birvágyó szülői azonban beleegyezésüket erre nézve megtagadták. Gertrud később anyjával G . . . be ment, s a két boldogtalan nem látta többé egymást; mindamellett egymáshoz hűségesek maradtak, miről több levél tanuskodék. Gertrud azonban, vonzalmát tekintve soha sem látott boldog jövőt, mivel tudta, hogy a férfi szülői soha sem fognak beleegyezni.

— Mért nem mondta ezt kegyed nekem előbb? — kiáltá rá anyám s átölelte. — Éu talán bánatát kissé enyhíteni tudtam volna.

S a nélkül, hogy velem bizalmasan közlötte volna, a mit hallott, ama fiatal ember szülőinek levelet írt, melyben tudatja, hogy különös okok, a háladatosság kötelme, kényszerítik őt, e fiatal leány jövőjéről gondoskodni, s ha a fiatal ember még régi érzelmeit táplálja irányában, húszezer forint nászajándékkal fogja őt neki adni. Anyám először Gertrudnak olvasta fel, ki sehogy sem bírta magával elhívetni, hogy ő valaha még boldog is lehessen, s oly nagy jótéteményt elfogadni vonakodott. Ez ügyet csak ekkor adá tudomra anyám. Én halotthalvány lettem, s egyetlen szót sem birtam szólani.

— Nos, mi bajod van? — mondá anyám. — Nem százszor emlegetted nekem, hogy Gertrud iránt szent

kötelességet vagyunk lerovandók, mely míg meg nem történik, a te boldogságodból mindig fog valami hiányzani.

— Igen, anyám, ez igaz.

— Tehát én a leányt szive szerint kötöttem össze; most már nem tartozunk neki semmivel. Legyen boldog!

Én semmit sem feleltem. Arczomat kezembe rejtve, álomképeimbe süllyedtem: midőn pedig anyám elhagyott, hangos zokogásban törtem ki. Nekem is volt egy titkom, melyet anyámmal még nem közöltem: a részvét és hála-érzet mélyebb és mélyebb érzelemmé változott, s én csak most értettem meg, mi volt az. A büntetés fájdalma nagy volt s csak azon tudat adott sebemre balzsamot, hogy Gertrud boldogságát részben mégis én alkotám.

Közli: Paszlavszky József.

Petőfi Sándor levele Szemere Bertalan miniszterelnökhöz.

Tisztelt Miniszterelnök Ur!

Tegnap Csengeri és Kemény Zsigmondra biztam, hogy beszéljenek Önnel egy, a hadseregnek szánt versem felől. A mint Csengeri szavaiból kivettem, a dolog azon múlt, hogy versemet nem hagytam ott. Ide melléklém tehát azt, de föltételem (melyet nem tudom közlöttek-e Önnel a fentisztelt urak?) megváltozott. Én versemet kinyomatom saját költségemen, s Önt kérem a magam és fölhimom a nemzet érdekében, hogy abból bizonyos mennyiségű példányokat rendeljen meg. Minthogy versem olyan, hogy azt minden honvédnek birnia sem lenne haszontalan, úgy hiszem, legalább ötvenezer példányt megrendelhet belőle a haza. Anynyival inkább, mert egy példány ára csak egy bankó garas lesz. Ezáltal egyrészt talán szaporodni fog a hadsereg lelkesedése, más részt segítve lesz egy írón, ki büzgő és szakadatlan hazafitui fáradozásaért még nem kapott egyéb jutalmat, mint lelki sebeket és

naponkénti nehéz gondokat a fölött, hogy lesz-e holnap mit ennie, neki és családjának? De e nyilatkozatomat ne vegye Ön koldulásnak; erre egy kicsit magas a fejem és kemény a derékam. Ha nem látja Ön hasznosnak versemet a hadseregre nézve, dobja el minden reám való tekintet nélkül. A szegénység nekem olyan régi ellenségem, hogy megszokás által már szinte barátokká váltunk. Szerénytelenségnek se vegye Ön ajánlatomat; ha más nemzet tagja volnék, nem szorultam volna rá, hogy én tegyem ez ajánlatot, mert nekem tette volna azt a nemzet.

Ha válasza nem lesz tagadó, szives lesz Ön azt nekem írásban elküldeni, hogy a szerint intézhessem versem nyomtatását, mit azonnal megkezdek.

Miniszterelnök urnak

tisztelő polgártársa.

A h o n v é d.

Isten után legszebb és a legszentebb név

A honvéd-nevezet!

Hogy ne iparkodnám hát megérdemelni

Ezt a szép nagy nevet?

Iparkodom teljes szivemből, oh hazám,

Megvédeni téged,

Védni, fölemelni, téged, s lesujtani

A te ellenséged!

Sokat lesujtottunk mi már, de meglehet,

Hogy még sok van hátra;

Hadd legyen, mit bánjuk? akárki, akárhány,

Karunk készen várja,

JőjeteK, szabadság hóhérlegényei,

Nem jöttök egyébért,

Csak hogy elvegyétek, a mit érdemeltek,

A véres halálbért.

Ti vagytok, zshiványok, kik országunk földét
Kipusztítottátok,
Fekvén rajta háromszáz esztendeig mint
Nehéz istenátok.
Hanem hiszem ezt a földet ti teszitek
Ujra termékenynyé:
Véreteket iszsza most, mint eddig itta
Saját népe könnyyét!

Jőjtek! ismerjük már egymást; ti futtok,
Mi üzünk titeket,
Üzünk, mint a szélvész a széjjelszagotott
Rongyos fellegeket.
Jőjtek, hadd szúrjuk sziveiteket a
Szuronyunk hegyére,
Emlékezzetek a más világon is a
Honvédek nevére!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Honvéd vagyok; mikor nevémet kimondom
— Mi tagadás benne? —
Egy kis büszkeségnek ragyogó szikrája
Szökken a szemembe,
Egy vagyok a végre föltámadt magyar nép
Győző seregéből

— — — — —
— — — — —

Hejh ellenség, hol van régi szép sereged,
Hol van régi fényed?
Hejh be tönkre tették a szegény honvédek,
E rongyos legények.
Rongyos vagyok, mint az ágrulszakadt, csakhogy
Mezitláb nem járok,
De több becsületem van mégis, mint nektek,
Czifra uraságok.

Van bizony én nekem becsületem, de nagy
Ország-világ előtt,
Még azok előtt is, kit szuronyom leszurt,
Kit fegyverem lelőtt;
Még az ellenség is a kit csak magasztal
Egy szivvel, egy szájjal,
Hogy ne becsülné azt tulajdon nemzete,
Tulajdon hazája ?

Rajta is leszek, hogy jó hirem-nevemet
Megtartsam halálig,
Vagy ha visszamék majd az otthonvalókhöz,
Elvigyem hazáig.
Az lesz ám az öröm, ha majd viszzatérek
Az én enyéimhez,
Én ide szoritom rendre valamenynyit
Dobogó szivemhez !

Hejh az lesz ám a nap!... és még sem tudom, hogy
Mit szeretnék jobban:
Haza menni-e majd a harc végén vagy itt
Elesni a hadban?
Társaim arczáról, a kik elhullanak,
Én arról azt látom:
A hazáért halni legnagyobb boldogság
Ezen a világon !

(Pest, 1849.)

Petőfi Sándor.

